

י. אסור שיהא דבר חוצץ בין הכלי למים, לפיכך לא יאחזנו בחזקה בשעת טבילה אלא יהיו ידי רפויות כדי שיגיעו המים לכל המקומות. וכן צריך להסיר כל דבר הדבוק לכלי שאינו רוצה בו, החוצץ בינו לבין המים (ע' יו"ד שם סעיף יג וס' רב).

יא. אין מטבילין כלים בשבת וביום טוב, ואם לא הטביל קודם לכן וצריך לכלים – ישאל לחכם (או"ח שכג, ז; יו"ד קכ, טז).

יב. נתינת כלים במתנה לאדם שידוע שלא יטבילם – כתב הגר"מ שטרנבוך שליט"א (תשובות והנהגות ח"ב יו"ד תו), שמן הדין יש להקל. ויש מקום להטבילם גם אם התוית דבוקה על הכלי מאחוריו, שיש לומר שאינו חוצץ הואיל ואין רגילים להקפיד עליה. ובמקום אחר נראה מדבריו (בח"א תנב) שאין להתיר אלא בצירוף ספק שמא לא ישתמש בו, כגון בכלי כסף העשוי לנוי וכדומה.

טעמו לצדד להתיר, מפני שיש למקבל כלים אחרים והרי זה כמושיט יין לנויר שיש לו יין מזומן. ואף כי אסור מדרבנן לסייע לעבירה, יש לסמוך על דעת הש"ך והג"מ שבעברין במזיד – אין איסור זה. וע' לעיל ו' שיש לומר שב'תינוק שנשבה' חור דינו כשוגג ומוטעה ואסור להכשילו. אך שמא יש לומר לפי שאין האיסור מזומן כלל עתה אין איסור, וכנותן כלי בישול או רכב למי שידוע בו שמבשל ונוסע בשבת. וע' במובא לעיל ו, טו: שוב ראיתי שדן בזה הגרשז"א זצ"ל (במנחת שלמה לה, ב) וצידד להתיר אך לא הכריע בהחלט. ע"ש.

*

כל שתשמישו בצונן – שלא נתחמם היצר הרע, שחטא בשגגה ולא בודון – טהרתו בצונן. וכל שתשמישו בחמין – אין לו טהרה אלא בהתאמצות והתחממות. ויש אחר שאין לו תקנה אלא בשבירה (עפ"י עקדת יצחק שמיני נט. וע"ע תולדות יעקב יוסף תצא עה"פ ויתר).

דף עו

'גזירה שאינה בת יומא משום קדירה בת יומא' – אבל על המאכל שנתבשל בה – לא גזרו, כי המאכל לא בלע איסור מעולם שהרי נפלט לתוכו איסור פגום. לא כן הקדרה, היה בה איסור גמור מתחילה (תוס' ורא"ש).

[סברא זו טעונה באור; מה חילוק יש בין הקדרה למאכל, והרי אינו אוכל את הקדרה עצמה, וכשמבשל בקדירה הלא המאכל שנתבשל בה נכנס אליו מתחילה טעם פגום.

ויש לומר שהחילוק הוא שבקדירה יש גזירה שאם נתיר לבשל בה כשהטעם פגום, יבוא להתיר לבשל גם בבת יומא. משא"כ במאכל אין לגזור כי יבינו ההבדל בין נכנס מתחילה שבח לבין נכנס מתחילה פגום. ונראה שזו כוונת התוס' שבקדירה נכנס טעם משובח ולכן שייכת גזרה. מהגרז"נ גולדברג שליט"א. ע"ע בספר אמרות טהורות לגר"ד וולפסון פסחים סי' כט הערה 5].

טעם נוסף; אין לגזור על תבשיל שבושל בכלי שאינו בן יומו משום תבשיל שנתבשל בכלי בן יומו, כי אין זה שכיח לבשל בקדירה בת יומא, והלא אפילו בשאינה בת יומא אסור לבשל. לא כן לענין הקדירה, אם תתיר לבשל בה כשאינה בת יומא יבוא לבשל בה כשהיא בת יומא (רא"ש).

והנה לפי הטעם הראשון, אם תחילת בליעת הקדירה היתה בדבר שטעמו פגום – הקדירה מותרת כדין המאכל. כן כתב הג"ר גדליה לפשיץ בהגהותיו. וכן כתבו כמה פוסקים בבאור דברי השלחן-ערוך (יו"ד צה, ד) שאם הניחו אפר במים חמים, לא נאסרה הקדירה מאיסור שבוסל בה עם המים והאפר – מפני הטעם הפגום של האפר. (וכמו שהרחיב היריעה בשו"ת יביע אומר ח"ו יו"ד יא, ד. וע"ע ברכת מרדכי ח"ב ה, ה).

יש לעיין בדברי הראשונים, שלכאורה יש הבדל פשוט בין הקדירה למאכל, שהקדירה היא לכתחילה שהרי בידו להגעילה, ואילו המאכל אין לו תקנה.

ונראה שלכך לא כתבו חילוק זה, כי אם כן היה להתיר בכלי חרס שאין לו תקנה אלא בשבירה [והלא כאן דיברו בקדירה, וסתם קדירה שבש"ס של חרס היא כמבואר בכ"מ, ועליה אמרו שגזרו בשאינה בת יומא. וכן מבואר בחולין קיא: שכלי חרס צריך שבירה גם בשאינו בן יומא. וע"ע תוס' פסחים ל. ד"ה לשהינהו; שער המלך חמץ ומצה כה, כה. וע' בפתחי תשובה קכא, א; אגרות משה יו"ד ח"א מג, א]. ולכך כתבו התוס' חילוק אחר.

ואמנם מפשט דברי התוס' יש ללמוד שבמאכל התירו אף לכתחילה. אך יש שכתבו שהמים שהגעילו בהם אסור להשתמש בהם לאכילה, מפני שאין בזה הפסד – הרי שלא התירו פגום רק בדיעבד. [נמצא לדעה זו שלפי האמת יתכן ושתי הסברות קיימות; כל שבלע איסור מתחילתו לא הותר כלל, וכל שבלע מתחילתו הותר לא הותר אלא בדיעבד. ולפי זה אף אם הניחו אפר במים בשעת הבליעה – יתכן והכלי צריך הגעלה] (עפ"י הגר"ג גולדברג שליט"א).

לפי סברת הרב דלעיל י"ל שאפילו אם מתירים נטל"פ באכילה לכתחילה, בקדירה לא חילקו חכמים ואסרו גם אם נבלע מתחילה טעם פגום, כיון שאנשים לא יבחינו בדבר ויבואו להתיר בליעה בת יומא. משא"כ במאכל שלעולם נכנס בו טעם פגום מתחילה, אין חשש תקלה.

'אלא אמר אביי יגיד עליו רעו... אמר ליה רבא אי הכי...' – בארבעה מקומות בש"ס מצינו פירוש דברי התנא בדרך זו של 'יגיד עליו רעו' (כאן, ביבמות לא: ב"מ לא. וב"ב יט.). – וכולם אביי אמרם, ובכולם הגיד עליו רעו, רבא, להקשות על הסבר זה. וע"ע במצוין בסוטה ח על שיטת רבא בהרבה מאד מקומות, שנחלק על אביי בשל קושי לשוני.

(ע"ב) 'כי הא דמר יהודה ובאטי בר טובי הווי יתבי קמיה דשבור מלכא...' – ע' בספר דובר צדק (עמ' 87–86) – קישור תחילת המסכת עם סופה, בענין בירור וגילוי ההבדלים שבין ישראל לעמים. והנה

קטע מדבריו:

'...וכדמסיים מסכת עבודה זרה בעובדא דר' יהודה ובאטי בר טובי, שנתברר ביניהם מי הוא משרשא וגזעא קדישא דישאל ומי לא. והבירור היה על ידי שבור מלכא, כמו שאמרו (בריש המסכת) מכם ובכם יבואו ויעידו, כנ"ל. והבירור היה 'אדכר מאי עבדת באורתא' – כמו דאת אמר 'ואמונתך בלילות' – רצה לומר בעת ההעלם אז הבירור... (ע"ש שעיקר הבירור בין ישראל לעכו"ם הוא במידת האמונה והבטחון שישראל בוטחים בקונם בעת הגלות ותוקף הצרות דייקא, וזה ענין מצות סוכה – החסיון בהש"י, שהאומות בועטים ויוצאים, ואילו ישראל אינם מבעטים, וכמו שנתבאר בתחילת המסכת. ויש בירור נוסף ביצרא דעריות, כלומר במידת הגבורה בכבישת היצר, ובירור זה כנגד העבדים שהם במדרגה עליונה יותר מעכו"ם).

וידוע כי בכל ענין מתחלתו וסופו מובן שכולו כן... וכל מסכת עבודה זרה הוא לברר הבירורים וההבדלים שבין ישראל לעכו"ם, ולכך היא חמשה פרקים נגד חמשה חומשי תורה, שהתורה היא המבדלת ומבררת....'